

การส่งเสริมจิตสาธารณะตามโครงการจิตอาสาพระราชทาน
ตามแนวพระราชดำริหลักสูตรจิตอาสา 904*
PROMOTION OF PUBLIC MIND UNDER THE ROYAL VOLUNTEER
SPIRIT PROJECT ACCORDING TO THE ROYAL INITIATIVE VOLUNTEER
SPIRIT COURSE 904

รวีวรรณ วงศ์เดชานันท์

Raveewan Wongdechanun

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ศักดิ์ดา ทารเทศ

Sakda Hanthet

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: noonoi.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

การสร้างจิตสำนึกเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวมเป็นสิ่งที่สังคมไทยต้องการเป็นอย่างมาก การแก้ปัญหาสังคมจากคนเพียงคนเดียวคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ยากที่ปัญหานั้นจะถูกคลี่คลายหรือประสบความสำเร็จ การแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องอาศัยความสามัคคีและความร่วมมือจากทุกคนในสังคม เพราะเราทุกคนล้วนเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นเจ้าของสมบัติสาธารณะอันเกิดขึ้นจากสังคมเช่นเดียวกัน โครงการจิตอาสาพระราชทาน ตามแนวพระราชดำริหลักสูตรจิตอาสา 904 เป็นโครงการที่ส่งเสริมให้คนไทยมีจิตสาธารณะเพิ่มมากยิ่งขึ้น ผ่านหลักสูตรต่าง ๆ มีทั้งระยะสั้นและระยะยาว เป็นโครงการที่ปลูกฝังให้คนไทยมีจิตสาธารณะอันเป็นหัวใจสำคัญของพัฒนาสังคม ให้เป็นสังคมที่น่าอยู่และเกิดการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ การปลูกฝังจิตอาสาเป็นการปลูกฝังคุณธรรมหลาย ๆ ด้าน เช่น ความเสียสละ ความเมตตา ความกรุณา ทั้งต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ รวมถึงต่อโลกใบนี้ อีกทั้งยังสามารถลดความเห็นแก่ตัวให้น้อยลงได้ จิตสาธารณะจะเกิดขึ้นได้ต้องเกิดจากความสมัครใจ และแรงกายแรงใจที่เข้มแข็ง มีจิตที่มุ่งหวังเพื่อการทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม โครงการจิตอาสาเป็นโครงการที่ช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในสังคม โดยแบ่งประเภทจิตอาสา ออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) จิตอาสาพัฒนา มีวัตถุประสงค์

* Received 26 January 2021; Revised 7 February 2021; Accepted 26 February 2021

เพื่อพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) จิตอาสาภัยพิบัติ มีวัตถุประสงค์เพื่อ
เฝ้าตรวจ และเตรียมการรองรับภัยพิบัติ ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติ และที่เกิดจากสาเหตุอื่น
3) จิตอาสาเฉพาะกิจ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ปฏิบัติในงานพิธีหรือการรับเสด็จในโอกาสต่าง ๆ

คำสำคัญ: การส่งเสริม, จิตสาธารณะ, จิตอาสา

Abstract

Raising awareness to help others and the public is a crucial part that is so much in need in Thai society. Solving social problems from a particular person or group is difficult for the problem to be solved, mitigated, or successful. Solving problems requires unity and cooperation from people in society because we are all an important cog in driving society to be better and owning public properties. The Royal Volunteer Project under the Royal Volunteer Program 904 is a project that encourages people in Thai society to have more public minds through courses both short and long term. The project nurtures people in the society to have the public mind, public mind is the heart of developing society into a better society and developing the country in different dimensions. Volunteer cultivation cultivates many virtues, such as sacrifice, kindness, compassion for affecting both fellow human beings and animals, also to the planet. It can also reduce selfishness. The public mind can be caused by voluntary commitment, strong physical strength, also with the mentality that aims to benefit the public. Volunteer projects are projects that help reduce the problems that can arise in society by dividing volunteers into 3 categories: 1) Development Volunteer aims to improve communities and local communities to have a better quality of life 2) Disaster Volunteer aims to monitor and prepare for disasters caused by nature and other causes. 3) Specific Unit Volunteer aims to perform at ceremonies or receptions on various occasions.

Keywords: Promotion, Public Mind, Volunteerism

บทนำ

การพัฒนาที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและมุ่งพัฒนาความเจริญทางด้านวัตถุ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สังคม มีค่านิยมที่ให้ความสำคัญทางด้านวัตถุมากกว่าความสำคัญทางด้านจิตใจ สังคมในปัจจุบันจึงกลับเสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัด อันแสดงผลปรากฏในรูปแบบของปัญหา

ต่าง ๆ อย่างที่ได้เห็นกันบนสื่อออนไลน์หรือหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ปัญหาการเห็นแก่ตัวของคนในสังคม เริ่มเกิดขึ้นบ่อยครั้งมากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการขาดการปลูกฝังจิตสำนึกหรือปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคม การแก้ปัญหาการเห็นแก่ตัวจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องได้รับการแก้ไข และเร่งปลูกฝังจิตสำนึก ให้กับบุคคล เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบัน จึงมีการกล่าวถึงคำว่า “จิตสาธารณะ” เพื่อให้ผู้คนได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากกว่าตนเอง นั้นหมายถึงว่า ทุกคนต้องมีการให้มากกว่า การรับ เพราะสิ่งเหล่านี้ หากคนในสังคมได้รับการปลูกฝังไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเยาวชน สังคมไทยย่อมจะได้รับแต่ความสงบสุข เพราะจะเป็นสังคมที่มีแต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (ชัชววัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553) คำว่า จิตสาธารณะ จึงมีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของสังคมมนุษย์ โดยส่วนรวมการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับบุคคลต่าง ๆ ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับบุคคลในสังคม สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ ก็เพราะการปลูกฝังจิตสำนึกจากภายใน ปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนรู้จัก การเสียสละ การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ที่เรียกว่า จิตอาสา หรือจิตสาธารณะ (ดุขฎี มัชฌิมภาโร, 2556)

การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ได้แก่ การลดการเห็นแก่ตัว และเสียสละแรงกายและใจเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ช่วยกันดูแลรักษาทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติ เช่น ตู้โทรศัพท์สาธารณะ ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร เป็นต้น รวมทั้งช่วยกันตักเตือนหรือห้ามปรามบุคคลไม่ให้ทำลายสาธารณสมบัติหรือสิ่งแวดล้อม การฝึกกาย วาจา และใจให้สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ตั้งงาม เพื่อให้การปฏิบัติงานและการอยู่ร่วมกันของกลุ่มในสังคมนั้นเป็นไปด้วยความเรียบร้อยส่งผลต่อความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ได้แก่ การเอาใจใส่ ตั้งใจ และมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนอย่างเต็มความสามารถ ถ้ายทอดความเป็นไทยสืบต่อไปยังคนรุ่นหลังได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ตั้งงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติจากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า “จิตสาธารณะ” หมายถึง “ความรู้สึกร่วมกันที่เป็นส่วนรวม” หรือพูดและฟังได้ง่าย ๆ ว่า “การตระหนักรู้ และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมร่วมกัน การตระหนักรู้ตน ที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น การศึกษาแนวทางและความสำคัญของการมีจิตสาธารณะเพื่อให้เกิดในจิตสำนึกของเด็กและเยาวชนนั้นเป็นเรื่องสำคัญที่เราควรกระทำ เพื่อสังคมที่นำอยู่การส่งเสริมจริยธรรมเป็นอย่างดีก่อให้เกิดพัฒนาการด้านสังคม

จิตสาธารณะ

1. ความหมายของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ (Public mind) หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า “สาธารณะ” คือ สิ่งที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ ในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาาร่วมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ การดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ หลอดไฟที่ให้แสงสว่างตามถนนหนทาง แม้แต่การประหยัดน้ำประปา หรือไฟฟ้าที่เป็นของส่วนรวม โดยให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าตลอดจนช่วยดูแลรักษาให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือกระทำเพื่อช่วยกันแก้ปัญหา แต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม

ความหมายจิตสาธารณะในพระพุทธศาสนา

พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่าจิตสาธารณะ คือการสำนึกในสาธารณะซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสันติหรือกล่าวอีกนัย หนึ่งว่าเป็นจิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์เป็นจิตสุขเมื่อได้ทำความดีเป็นจิตที่เป็นเปี่ยมด้วย “บุญ” คือ ความสงบเย็นและพลังแห่งความดี (พระไพศาล วิสาโล, 2544)

พระนรินทร์ คำเรือง กล่าวว่า ความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือหรือเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น ต้องการเป็นผู้มีส่วนในการเข้าไปแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยรับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ที่ตนพึงกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหา โดยการเรียนรู้และแก้ไขร่วมกันของคนในสังคม การกระทำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแลเป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม (พระนรินทร์ คำเรือง, 2555)

จากข้างต้นก็อาจสรุปได้ว่า จิตสาธารณะก็คือ ความรู้สึกนึกคิดที่เป็นส่วนรวม หรือพูดและฟังได้ง่าย ๆ ว่า “การตระหนักรู้ และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมร่วมกัน การตระหนักรู้ตน ที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่มีความสัมพันธ์ที่เป็นสังคมเดียวกัน เป็นการแสดงออกเพื่อสังคมส่วนรวม

2. ความสำคัญของจิตสาธารณะ

การที่มนุษย์ในสังคมจะแสดงออกซึ่งการมีจิตสาธารณะนั้นเป็นเรื่องที่ยาก หากไม่ได้รับการเลี้ยงดูมาแบบส่งเสริมหรือเอื้อต่อการเกิดพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะ สังคมก็จะเป็นไปแบบเห็นแก่ตัว คือ ตัวใครตัวมัน ไม่สนใจสังคมรอบข้างคิดแต่ประโยชน์แห่งตนเท่านั้น ชุมชนอ่อนแอ ไม่เกิดการพัฒนา และมีแนวโน้มว่าจะเกิดปัญหาในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เพราะคนในชุมชนมองเฉพาะปัญหาของตัวเองเป็นสำคัญ ขาดจิตอาสาและผู้นำในการพัฒนา สาเหตุอันจะเป็นเพราะกลัวเสียทรัพย์ กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น ดังนั้น การศึกษาแนวทางและความสำคัญของการมีจิตสาธารณะเพื่อให้เกิดในจิตสำนึกของเด็กและเยาวชนนั้น

เป็นเรื่องสำคัญที่เราควรกระทำ เพื่อสังคมที่น่าอยู่ต่อไป และก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ส่งผลให้ การเมือง เศรษฐกิจ ศิลธรรมในสังคมนั้นดีขึ้นจิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบที่เกิดจากภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึกตลอดจนคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งอยู่ในจิตใจ และส่งผลมาสู่การกระทำภายนอก

สมพงษ์ สิงหะพล กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นความรู้สึกนึกคิดภายในบุคคล และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ผ่านการเรียนรู้ จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากนักที่จะหยุด หรือหมดหายไปคนที่มีจิตสำนึกที่ดีจะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึกนั้น และใช้จิตสำนึกของตน เพื่อประโยชน์ต่อสิ่งต่าง ๆ ตามมา เช่น บุคคลที่มีจิตสำนึกด้านระเบียบวินัย จะไม่กระทำความผิดกฎหมาย หรือบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะจะทำลายสมบัติอันเป็นของสาธารณะ (สมพงษ์ สิงหะพล, 2542) และ ดวงเดือน พันธมนาวิน กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมว่าเด็กช่วงแรกเกิดจนถึงก่อน 10 ขวบ เป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการรับการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรม และวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่งเพราะเด็กยังเป็น “ไม้อ่อนที่ดัดง่าย” ฉะนั้น การปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกาย และโดยเฉพาะเหมาะสมกับพัฒนาการทางจิตใจของเด็กจะเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ได้มากการที่คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน คนในสังคมซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2538)

3. ปัญหาของสังคมเมื่อคนขาดจิตสาธารณะ

3.1 ปัญหาต่อบุคคล

3.1.1 สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองในการทำงานหรือการทำหน้าที่ต่าง ๆ ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่สำคัญมาก การที่คนเราไม่มีความรับผิดชอบ จะเป็นจุดเริ่มต้นของความล้มเหลวทั้งหมด ลองพิจารณาดูว่า ถ้าหากคนเราทุกคนในบ้านซึ่งเป็นหน่วยเล็กของประเทศ ต่างขาดความรับผิดชอบในบทบาทและหน้าที่ของตนแล้วจะเกิดอะไรขึ้น จากสังคมครอบครัวสู่สังคมโรงเรียน ชุมชนและประเทศชาติ ถ้าทุกคนละเลยและไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนจะเกิดอะไรขึ้น สังคมคงจะวุ่นวาย ขาดระเบียบ ทุกอย่างไม่เป็นไปตามระบบและไม่บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางหรือคาดหวังไว้ คนที่ขาดความรับผิดชอบ ย่อมจะไม่เป็นที่ต้องการและไม่ได้รับความไว้วางใจในการทำงานสำคัญใด ๆ จากเพื่อนร่วมงานทั้งยังได้รับคำตำหนิในการทำงาน ทำให้บุคคลนั้นกลายเป็นคนเฉื่อยชา ขาดความกระตือรือร้น ไม่สามารถแก้ไขอุปสรรคใด ๆ ได้ ต้องพึ่งผู้อื่นอยู่เสมอ กลายเป็นคนไม่มีความสามารถ และไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง อีกทั้งคนที่ขาดความรับผิดชอบ มักจะทำงานใด ๆ ไม่บรรลุจุดหมาย ไม่ทันเวลาแถมยังเป็นตัวถ่วงทำให้ผู้อื่นไม่สามารถสานงานต่อจากผู้ที่ไม่รับผิดชอบได้

3.1.2 สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่นคือ การไม่เคารพสิทธิของผู้อื่นเมื่อกล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ต้องยอมรับในระบอบเริ่มแรกมนุษย์ก็คงจะไม่แตกต่างไปจากสัตว์ ซึ่งต่างก็จะต้องดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น มีการ

อยู่กันเป็นกลุ่ม เป็นครอบครัว เป็นชนเผ่า เป็นรัฐตามลำดับ ความไม่เป็นธรรมก็เกิดขึ้นในระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ความไม่สงบสุข ความเอารัดเอาเปรียบ ความขัดแย้งรุนแรงเกิดขึ้นบางครั้งถึงขนาดเป็นการป่าเถื่อนไม่มีมนุษยธรรม มนุษย์ จึงต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองมีความปลอดภัยตลอดจนได้รับสิทธิต่าง ๆ ของตนเองอันจะพึงมี มนุษย์จึงได้พิจารณาถึงสิทธิตามธรรมชาติ (เสนห์ จามริก, 2545)

3.2 ปัญหาระดับองค์กร

การที่องค์กรขาดบุคคลที่มีจิตสาธารณะ องค์กรนั้นก็ จะไม่มีความเจริญก้าวหน้า เพราะคำว่าจิตสาธารณะนั้น มีความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า เห็นแก่ตัว หากองค์กรใดขาดบุคคลที่มีจิตสาธารณะ นั้นก็ย่อมหมายความว่า องค์กรนั้นเต็มไปด้วยคนเห็นแก่ตัว การทำงานก็จะทำตามหน้าที่เฉพาะที่รับผิดชอบ ซึ่งงานที่ทำก็จะทำแค่ให้เสร็จ ๆ ตามหน้าที่ หากมีอะไรที่ยังบกพร่องอยู่ แต่ไม่ได้รับคำสั่งก็จะไม่ทำ องค์กรที่มีคนเหล่านี้นี้จำนวนมาก การทำงานก็จะมีปัญหาและไม่มีประสิทธิภาพ ปัจจุบันหลาย ๆ องค์กรเมื่อจะรับบุคลากรเข้ามาทำงานจึงต้องพิจารณาถึงจิตสาธารณะหรือจิตอาสาเป็นอันดับแรก ๆ

3.3 ปัญหาในระดับชุมชน

3.3.1 ชุมชนย่อยม่ออันแอและขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชน มีสภาพเช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลงเพราะขาดสำนึกร่วมกัน คือขาดความสามัคคีที่เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่สำคัญในการหล่อหลอมให้คนในชาติมีความเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน และทำให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองรอดพ้นจากภัยทั้งปวง ดังนั้นกล่าวได้ว่า ความสามัคคีเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างและการดำรงอยู่ของประเทศชาติ

3.3.2 อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง เพราะขาดสามัคคีสำนึกที่ดีไม่ยึดหลักศีลธรรมจึงทำให้เกิดความเสื่อมทรามทางศีลธรรม ปัจจุบันสังคมไทยมีวัฒนธรรมทางวัตถุ เจริญล้ำหน้ากว่าวัฒนธรรมทางจิตใจ ฉะนั้นผู้ที่ขาดการอบรมทางจิตใจจึงประกอบอาชญากรรม เพื่อแสวงหาวัตถุอันเป็นสิ่งปรารถนาและมีค่านิยมที่ผิด เช่น การเป็นนักเลงโต สร้างกลุ่มอิทธิพลอำนาจ การขัดแย้งในค่านิยม ของมีค่ามีอยู่จำกัดแต่มีผู้ต้องการมากจึงต้องแข่งขันต่อสู้ช่วงชิงกันเมื่อมีความต้องการรุนแรง ไม่มีความชอบธรรมจะได้มา ก็ฉ้อโกง ลัก ปล้น

3.3.3 ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำในการแก้ไขปัญหา ขาดจิตอาสา นำพาการพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์กลัวเสียเวลาหรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่นเพราะมัวแต่กลัวและห่วงผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลักก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคที่ได้เกิดขึ้นนั้นคือชาวบ้านในชุมชนไม่รู้ว่าสิ่งที่มีหรือทุนที่มีอยู่ในชุมชนเหล่านั้น จะสามารถนำมาใช้ต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองชุมชนอย่างไร เลยมองข้าม ละเลยในการดูแลรักษาทุนเหล่านั้น เช่น ทุนมนุษย์ที่มีความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มีการนำความรู้ที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ปล่อยให้สูญหายไปกับคนแก่คนแก่ ซึ่งภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่สร้างเกิดขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละ

ละชุมชนจึงเป็นการดีที่การพัฒนาที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสอดคล้องของทุนมนุษย์ของแต่ละชุมชน

3.4 ปัญหาในระดับชาติ

3.4.1 วิฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้ง และแก้ปัญหาไม่ได้ เกิดการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวม ถ้าบุคคลในชาติขาดจิตสำนึกสาธารณะจะทำให้เกิดปัญหา เช่น การเอาเปรียบของนายทุนก่อให้เกิดปัญหาความยากจน แม้ปัญหาความยากจนมีแนวโน้มดีขึ้นในปัจจุบัน โดยสัดส่วนคนจนลดลง คนจนส่วนใหญ่อาศัยในชนบทประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร และหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาชั้นประถมหรือไม่มีการศึกษาแต่ความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ของชั้นรายได้มากขึ้น นอกเหนือจากความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ระหว่างบุคคลที่เพิ่มมากขึ้นแล้ว ความไม่เท่าเทียมของรายได้ที่กระจายระหว่าง ภูมิภาคก็เพิ่มมากขึ้นด้วย ตัวอย่างปัญหาความยากจน ความยากจนที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาความยากจน ที่มีผลสืบเนื่องมาจากสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่งผลให้ปริมาณ ผลผลิตทางเกษตรกรรมตกต่ำส่งผลให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพชีวิต ถึงแม้ว่าปัจจุบันคนไทยจะมีอายุยืนยาวขึ้น เนื่องจากการพัฒนาทางด้านสาธารณสุข แต่กระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม รวมทั้งการเป็นสังคมเมืองมากขึ้นมี ผลทำให้วิถีชีวิตของประชากรไทยโดยเฉพาะชุมชนเมืองเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาสุขภาพจิตมีมากขึ้น ปัญหาสารเสพติดทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาสังคม

3.4.2 ประเทศชาติไม่พัฒนา เนื่องจากคนในสังคมไม่ร่วมมือกัน เมื่อมีการออกนโยบายต่าง ๆ แต่ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน การพัฒนาก็ยอมเป็นไปได้อย่างสังคมไทยจึงมีลักษณะอ่อนแอเพราะสังคมไทยเต็มไปด้วยคน “เห็นด้วย” แต่ “ไม่เอาด้วย” และพวก “ซิ่งหัวมัน” เยอะไปหน่อยพวกนี้ก็จะเปลืองตัวทำตัวเป็นผู้ฉลาดรอบรู้เป็นพวกโลกสวยแต่ความจริงเป็นพวกซี้ฉลาดตาขาวไม่มีความกล้าหาญทางจริยธรรม ชอบแอบอยู่หลังผู้มีอำนาจทำตัวเป็นเหยื่อหมาคอยเกาะดูเลือดไปวัน ๆ ไม่มีค่าไม่มีความหมายต่อชุมชนและสังคม แม้แต่น้อยมีหน้าซำยังเป็นกาฝากกัดกินสังคมด้วยซ้ำไป

3.5 ปัญหาในระดับโลก

3.5.1 เมื่อแต่ละประเทศไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และมีความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้น ก็ย่อมส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ต่างฝ่ายต่างเห็นแก่ประโยชน์ของตน ขัดกันเรื่องผลประโยชน์ ส่งผลให้เป็นที่มาของความขัดแย้งและก่อสงครามได้ในที่สุด ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3.5.2 เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศที่ด้อยพัฒนาว่า เนื่องจากประเทศที่มีอำนาจหรือกว่าก็ยอมได้เปรียบในด้านการต่อลง ส่งผลให้ประเทศเล็ก ๆ ขาดการพัฒนาหรือถูกเอาเปรียบในด้านการค้าระหว่างประเทศ คนในชาติย่อมได้รับผลกระทบเพราะสินค้าต่าง ๆ ไม่ได้รับการส่งออกหรือโดนเก็บภาษีที่สูงขึ้น

3.5.3 เกิดการดูหมิ่นเรื่องชาติพันธุ์ เนื่องจากประเทศที่เจริญกว่ายอมเกิดความรู้สึกดูหมิ่นประเทศที่ด้อยพัฒนาว่า ลดศักดิ์ศรีหรือความเป็นมนุษย์ของอีกชาติ ถูกดูถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น ความสำคัญของการมีจิตสำนึกสาธารณะ หากสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสำนึกด้านสาธารณะ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบส่วนรวม มีการใช้อย่างสมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ไม่ทำลายสมบัติต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นตัวแทนหรือเป็นตัวอย่างในการรักษาสมบัติอันเป็นของส่วนรวมหรือสมบัติอันเป็นของโลก

จิตอาสา

1. ความหมายของจิตอาสา

จิตอาสา หมายถึง จิตแห่งการให้ จิตแห่งการอนุเคราะห์ สิ่งดี ๆ ทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ โดยเต็มใจ สมัยครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ พร้อมทั้งจะเสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ ในการทำกิจกรรม หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็นปัญหา หรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี (นพมาศ ธีรเวคิน, 2539)

“จิตอาสา” อาจจะเป็นคำใหม่ที่เริ่มเป็นที่รู้จักกันในวงกว้างไม่ถึง 10 ปี ผู้นำคำนี้มาใช้ครั้งแรกได้แก่เครือข่ายพุทธิกาน ในโครงการ “ฉลาดทำบุญด้วยจิตอาสา” ต่อมาคำนี้ได้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายจิตอาสาคือจิตที่ไม่นิ่งดูตายต่อสังคม หรือความทุกข์ยากของผู้คน และปรารถนาเข้าไปช่วยไม่ใช่ด้วยการให้ทาน ให้เงิน แต่ด้วยการสละเวลา ลงแรงเข้าไปช่วย ด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นจะเน้นว่าไม่ใช่แค่ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นอย่างเดียวแต่เป็นการพัฒนา “จิตวิญญาณ” ของเราด้วย “จิตอาสา” คือผู้ที่มีจิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งของตนเองมี แม้กระทั่งเวลา เพื่อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวมอีกทั้งยังช่วยลด “อึดตา” หรือความเป็นตัว เป็นตนของตนเองลงได้บ้าง “อาสาสมัคร” เป็นงานที่เกิดจากผู้ที่มี จิตอาสา ซึ่งมีความหมายอย่างมาก กับสังคมส่วนรวมเป็นผู้ที่เอื้อเพื่อ เสียสละ เวลา แรงกาย แรงใจ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น หรือ สังคมให้เกิด ประโยชน์ และความสุขมากขึ้นการเป็น “อาสาสมัคร” ไม่ว่าจะป็นงานใด ๆ ก็แล้วแต่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ในทางบวก ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เราควรทำทั้งสิ้น คนที่จะเป็นอาสาสมัครได้นั้น ไม่ได้จำกัดที่ วัย การศึกษา เพศ อาชีพ ฐานะ หรือ ข้อจำกัด ใด ๆ ทั้งสิ้น หากแต่ต้องมีจิตใจ เป็น “จิตอาสา” ที่อยากจะช่วยเหลือผู้อื่น หรือสังคม

2. ความสำคัญของจิตอาสา

จิตอาสาทำให้บุคคลมีความคิดขั้นสูงช่วยยกระดับจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตาเพราะจิตอาสามุ่งเน้น การให้มากกว่าการรับ ทำให้ได้พบความสุขที่เกิดจากการให้ซึ่งเป็นความสุขที่มีคุณค่ากว่าความสุขที่เกิดจากการได้รับ บุคคลที่มีจิตอาสาช่วยเป็นพี่เลี้ยงหรือพี่เลี้ยงของบุคคลรอบข้าง เพราะมองเห็นคุณค่าในคนที่อยู่ในบุคคลนั้น มากกว่ามูลค่าของทรัพย์สินใด ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการผูกมิตรแท้ได้อย่างยั่งยืนทำให้สังคมมีการแบ่งปันการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันดูแลรักษาสิ่งของ สาธารณะเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันรวมทั้งสิ่งแวดล้อมรอบตัวทำให้สังคมน่าอยู่และเป็นสังคมคุณภาพที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ พึงพาอาศัยซึ่งกัน และกัน (ประพันธ์ ศุภษร และคณะ, 2555)

จิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ

ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงห่วงใย และทรงคำนึงถึงความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นสำคัญ และพระองค์ทรงมีพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะทำให้ ประเทศชาติ มั่นคง เป็นปึกแผ่น มีความรัก ความสามัคคีและประชาชน มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้วยมีพระราชปณิธานที่จะสืบสาน รักษา ต่อยอด โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และแนวพระราชดำริต่าง ๆ ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้ประชาชน และพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้จัดโครงการจิตอาสาขึ้นในครั้งแรกเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พุทธศักราช 2560 ณ โรงเรียนสุโขทัย เขตดุสิต กทม.โดยมีพระราชโอรสให้เริ่มทำจากจุดเล็กไปใหญ่ โดยเริ่มจากการดูแลรักษาบ้านและบริเวณรอบบ้านของตนเองให้สะอาดก่อน จึงเกิดโครงการจิตอาสา เราทำความดี เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (พระลาน, 2560)

1. ประเภทของจิตอาสาตามแนวพระราชดำริ

การแบ่งประเภทของจิตอาสา มี 3 ประเภท ดังนี้

1.1 จิตอาสาพัฒนา ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของแต่ละชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ รวมทั้งการสาธารณสุข ฯลฯ

1.2 จิตอาสาภัยพิบัติ ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเฝ้าตรวจ และเตรียมการรองรับภัยพิบัติ ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติ และที่เกิดจากสาเหตุอื่นที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่โดยรวม และการช่วยเหลือบรรเทาการเดือดร้อนของประชาชนจากภัยพิบัติดังกล่าวเช่น อุทกภัยวาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น

1.3 จิตอาสาเฉพาะกิจ ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์ให้ปฏิบัติในงานพิธีหรือการรับเสด็จในโอกาสต่าง ๆ เป็นการใช้กำลังพลจิตอาสาปฏิบัติกับส่วน

ราชการที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาร่วมงาน รวมทั้ง การเตรียมการ การเตรียมสถานที่และการฟื้นฟูสถานที่ภายหลังการปฏิบัติในพระราชพิธีและ การเสด็จนั้น ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2. หลักสูตรการฝึกอบรมจิตอาสา 904 ตามแนวพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานให้มีการฝึกหลักสูตรจิตอาสาโดยในงาน พระราชพิธี ถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และงาน “อุ่นไอรัก คลายความหนาว” มีประชาชนจำนวนมากได้สนใจ ลงทะเบียนเป็นจิตอาสาเฉพาะกิจ จำนวน 4 ล้านคนเศษ จึงจำเป็นต้องมีการคัดบุคคลเพื่อ ฝึกอบรมจิตอาสา เพื่อให้เป็นผู้นำของจิตอาสาเหล่านั้นในด้านต่าง ๆ และขยายผลให้มีทักษะ การปฏิบัติงาน ปลูกฝังในเรื่องความมั่นคง ในชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ในการเข้ารับการฝึกหลักสูตร นี้ จะพิจารณาบุคคลเข้ารับการฝึกอบรม และคัดเลือกวิทยากรให้เหมาะสม ให้มีชั่วโมงในการ ทำงานและมีประสบการณ์ เมื่อจบหลักสูตรจะได้บุคคลที่เป็นแนวร่วมในการช่วยพัฒนาและ ป้องกันประเทศ และสร้างประชาชนที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน โดยแบ่งหลักสูตรเป็น 3 ระดับ ได้แก่

- 2.1 หลักสูตรทั่วไป มีระยะเวลาฝึกอบรม จำนวน 7 วัน
- 2.2 หลักสูตรหลักประจำ มีระยะเวลาฝึกอบรม จำนวน 6 สัปดาห์
- 2.3 หลักสูตรพิเศษ มีระยะเวลาฝึกอบรม จำนวน 3 เดือน

ปัจจุบันได้ดำเนินการฝึกไปแล้ว คือ หลักสูตร “หลักประจำ” รุ่นที่ 1 พระราชทานชื่อ รุ่นว่า “เป็นเบา เป็น แม่พิมพ์” โดยมีข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ทั้ง 4 เหล่าทัพ เข้ารับการ ฝึกอบรม ในห้วงเดือนมีนาคม ถึง เดือนเมษายนที่ผ่านมา โดยทำการฝึก ณ พื้นที่กองพันฝึก ส่วนหลัง กองบัญชาการทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ เขตพระราชฐานในพระองค์ “วิภาวดี” ทั้งได้ทรงพระกรุณาวินิจฉัยเนื้อหาทุกวิชาของหลักสูตร และ พระราชทานพระราช ทรัพย์ในการพัฒนาปรับปรุงสถานที่ฝึก และค่าใช้จ่าย พระราชทานเสื้อ เครื่องช่วยฝึก และ พระราชทานอาหาร ตลอดห้วงการฝึก

3. วัตถุประสงค์ของฝึกอบรมจิตอาสา

- 3.1 เพื่อเป็นวิทยากรชั้นเลิศสามารถอบรมขยายผลให้เหล่าทัพของตนเองและ พื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย
- 3.2 เป็นแกนนำให้กับจิตอาสาทั่วไป เพื่อทำหน้าที่จิตอาสา 3 ประเภทได้ อย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงให้ข้อเสนอแนะงานด้านจิตอาสาหลาย ๆ ด้าน นำเทคนิคที่ได้รับการ อบรมจากหลักสูตรนี้ไปช่วยเหลือประชาชนตลอดจนภัยพิบัติต่าง ๆ โดยเน้น 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัย 4 ,การศึกษา, การรักษาพยาบาลและอาชีพ

3.3 ต้องทราบปัญหาภาพรวมของประเทศและสามารถสืบสภาพปัญหาในพื้นที่ให้ข้อเสนอแนะงานจิตอาสาในภูมิภาคเพื่อให้ทางศูนย์อำนวยการใหญ่มาวิเคราะห์ช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

3.4 เพื่อให้มีองค์ความรู้ มีวินัย และบุคลิกภาพตลอดจนทักษะช่วยเหลือประชาชน นำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติและเป็นมวลชนที่เป็นตัวอย่างที่ดีของประเทศชาติต่อไป

3.5 สามารถเป็นครูฝึกจิตอาสาในรุ่นต่อไป

การส่งเสริมจิตสาธารณะตามโครงการจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ

จิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็ก และได้รับการพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นการที่จะฝึกฝนอบรม จึงต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก คอยแนะนำส่งเสริมในสิ่งที่ถูกที่ควร คอยชี้แนะ ฝึกระเบียบวินัยให้มีความรับผิดชอบตามวัย เปิดโอกาสให้ลูกเรียนรู้ด้านวินัยจากวัฒนธรรม โดยอาศัยการสั่งสอน ฝึกฝน จากบุคคล สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น การข้ามถนนตรงทางม้าลาย หรือสะพานลอย ทิ้งขยะลงถังทุกครั้ง การมีกิจกรรม และใช้สิ่งของร่วมกันในสังคม

การพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กในการใช้สิ่งของร่วมกัน ดูแลทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม และมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้แก่กันและกัน การปลูกฝังหรือเสริมสร้างไว้ตั้งแต่ในวัยเด็ก เพื่อให้เขาได้รับประสบการณ์ที่เพียงพอเป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปพัฒนาตนเอง โดยในการปลูกฝังนั้น ควรให้เด็กได้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ เช่น การใช้ลานกิจกรรมของชุมชน การพาลูกไปสวนสาธารณะ การใช้ห้องสมุดประชาชนฝึกฝนให้เด็กได้ปฏิบัติจริงเพื่อให้เด็กเกิดการกระทำที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะอย่างแท้จริงจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย และควรทำให้เหมาะสมกับวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย และเกิดการพัฒนาตามลำดับ ซึ่งในการฝึก อบรม ปลูกฝัง หรือพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กนั้น ควรมีครู หรือผู้ใหญ่คอยดูแลชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง เด็กจะได้ยึดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง เหมาะสม เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกแนวทางในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของคนในสังคม จะเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง

การปลูกฝัง อบรม การฝึกปฏิบัติ การได้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มนำใจของเด็กให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้อง และการสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้น จำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามามีส่วนร่วมกันร่วมมือกับโรงเรียนในการปลูกฝังจิตสาธารณะสถาบันครอบครัวเป็นพื้นฐานของสังคม หากครอบครัวไม่มีความมั่นคงสังคมก็พลอยไม่มั่นคงไปด้วย และเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่ไม่มั่นคง ก็จะส่งผลต่อจิตสาธารณะไปด้วย เพราะการได้รับการอบรมสั่งสอนของสถาบันครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ควรดำเนินการให้สอดคล้องประสานไปในทิศทางเดียวกันกับการสอนการอบรมของสถาบันการศึกษา และ

สถาบันทางศาสนาเพื่อปลูกฝังให้เด็กมีจิตสำนึกต่อสาธารณะตั้งแต่เด็ก เพื่อที่เด็กจะเติบโตไปเป็นกำลังในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุขต่อไป

1. แนวทางการส่งเสริมจิตสาธารณะตามโครงการจิตอาสาในครอบครัว

สิ่งสำคัญในครอบครัวคือพ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี จิตใต้สำนึกของลูกจะเปิดกว้างขณะอยู่กับพ่อแม่ ถ้าพ่อแม่คิดดี ทำดี ลูกก็จะคิดดี ทำดีตาม การปลูกฝังจิตใต้สำนึกที่ได้ผลอย่างมั่งคั่งแต่พูดจาสั่งสอน โดยไม่ได้ทำให้ลูกเห็นเป็นตัวอย่างลูกจะฟังแบบเข้าหูซ้ายทะลุหูขวาสิ่งที่พ่อแม่พูดจะไม่เข้าถึงไปถึงจิตใต้สำนึก แต่จะต้องเกิดขึ้นจากการกระทำและคำพูดของพ่อแม่ให้ลูกได้เห็นและได้ยินอย่างสม่ำเสมอถึงจะได้ผลความรักเป็นพลังที่ ฝังลึกอยู่ในจิตใต้สำนึก ไม่ใช่สมอง ถ้าพ่อแม่รักลูกและมอบความรักให้ลูกผลตอบแทนของความรักที่พ่อแม่มีต่อลูก จะทำให้ลูกรักและเชื่อฟังพ่อแม่เมื่อโตขึ้น รู้จักมอบความรักต่อผู้อื่นเป็นอย่าใช้อารมณ์หรือพฤติกรรมที่รุนแรงกับลูก เพราะการกระทำเช่นนั้นเพียงครั้งเดียวก็จะกลายเป็นความรู้สึกที่ไม่ดีให้ลูกมีความทรงจำในเชิงลบไปตลอดชีวิต ยากที่ลูกจะลืมแม้ว่าก่อนหน้าหรือหลังจากนั้นจะทำดีกับลูกมากแค่ไหนก็ตามพูดกับลูกเชิงบวกทุกวันเพื่อให้คำพูดเหล่านั้นประทับเข้าไปถึงจิตใต้สำนึกของลูก

สิ่งที่ควรระวังคือคำพูดในเชิงลบเช่น “อย่าทำแบบนี้อีกนะ” แต่ให้พูดในเชิงบวกว่า “แม่เป็นห่วงลูกกลัวลูกจะเป็นอันตราย” หรืออย่าพูดในลักษณะต่อว่าดูต่ำเช่น “อย่าดื้อได้ไหม” แต่ลองเปลี่ยนเป็น “เป็นเด็กดีนะลูก” มีหลายประโยคมากมายที่พ่อแม่สามารถนำมาใช้เป็นคำพูดบวกแทนคำพูดลบ เพราะวิธีการพูดที่แตกต่างกัน มันให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันมากมายการกระทำต้องสอดคล้องกับการพูดก็คือเรื่องการกระทำ เพราะพูดอย่างเดียวไม่เกิดผลดีเท่าเมื่อพูดแล้วก็ลงมือกระทำดีให้ลูกเห็นด้วยรวมถึงหมั่นพาลูกไปทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ดีที่เกิดประโยชน์และสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรมด้วยเพื่อฝึกให้เด็กรู้จักควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ ตนเองไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนโตขึ้นก็จะมีความสุขและสามารถส่งต่อความสุขไปสู่สังคมได้ด้วย

2. แนวทางการส่งเสริมจิตสาธารณะตามโครงการจิตอาสาในชุมชน

ชุมชนเข้มแข็ง สันติสุข เศรษฐกิจมีคุณธรรม เสถียรภาพ และเป็นธรรม จิตอาสาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในส่วน ตัวของบุคคลที่จะทำให้มีจิตสาธารณะ ทุกค่านึงถึงสาธารณะซึ่งอยู่เหนือความเป็นส่วนตัว มากกว่าการคิดถึงความเป็นธุรกิจ การทำถูกทำชอบ ได้ชื่อว่าทำความดี เพราะเห็นคุณค่าของความดีจิตอาสาทำให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นสังคมที่มีการให้และแบ่งปันซึ่งกัน และกัน ค่านึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งต้องขับเคลื่อนทั้งระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กวัยเรียน เพราะจิตอาสาและจิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างหนึ่งที่จะต้องปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง ดังสุภาษิตที่ว่า “ไม้อ่อนดัดง่ายไม้แก่ดัดยาก” กระบวนการในการสร้างเสริมจิตอาสาให้กับคนในชุมชน มีแนวทางที่หลากหลายเพื่อให้คนในชุมชน เกิดความรู้และความเข้าใจที่สามารถนำออกมาใช้ได้ในลักษณะการมีจิตอาสาต่อตนเองและต่อผู้อื่นในชุมชน ซึ่งในการเสริมสร้างให้กับผู้เรียนผู้รู้ก็มีหลากหลายวิธีการที่จะช่วยให้คนใน

ชุมชนได้รับรู้และเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง ชุมนองคลองธรรมเพื่อไปสู่การมีพฤติกรรมในการช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ต่อกันในชุมชนต่อไป

3. แนวทางการส่งเสริมจิตสาธารณะตามโครงการจิตอาสาในสังคม

คนที่อยู่ร่วมกันเพื่อความสงบสุข ควรจะมีคุณธรรมคือความเสียสละ คือ เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม เพราะถ้าต่างคนต่างเห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่คนอื่นแล้ว ส่วนรวมก็จะเดือดร้อน เมื่อส่วนรวมเกิดความเดือดร้อนเสียแล้ว ความสุขความสงบก็จะเกิดขึ้นได้อย่างไร ความเสียสละเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ทุกคนในสังคมต้องมีน้ำใจเอื้อเพื่อเสียสละแบ่งปันให้แก่กัน ไม่มีจิตใจคับแคบ เห็นแก่ตัวความเสียสละ จึงเป็นคุณธรรมเครื่องผูกมิตรไมตรี ยึดเหนี่ยวจิตใจไว้ เป็นเครื่องมือสร้างลักษณะนิสัยให้เป็นคนที่จะเห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนรวมมากกว่าประโยชน์สุขส่วนตัว

การเสียสละเป็นกิจกรรม สำคัญอย่างหนึ่งในสังคม เริ่มตั้งแต่ครอบครัวอันเป็นหน่วยเล็ก ๆ ของสังคม ต้องเสียสละความสุขส่วนตัวให้แก่กัน เสียสละทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยความเหนียวยากลำบากให้แก่กัน ทั้งในยามปกติและคราวจำเป็นดังจะเห็นได้จากที่มีการเสียสละและบริจาคทรัพย์ สิ่งของเพื่อช่วยเหลือกัน ในเมื่อมีภัยพิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแก่คนในที่ใดที่หนึ่ง ก็มักจะมีการบริจาคเพื่อนำเงินหรือสิ่งของ ไปช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น อุทกภัย วาตภัย เป็นต้น หรือไม่ก็มีการบริจาคสิ่งของเพื่อนำไปสร้างเป็นสาธารณประโยชน์ให้แก่ สังคมส่วนรวมบุคคลผู้มีน้ำใจเสียสละ มีจิตใจโอบอ้อมอารีเอื้อเพื่อเพื่อนทุกคนในสังคม ช่วยเหลือเท่าที่เห็นว่าสมควรจะช่วยเหลือได้ เห็นใครควรแก่การช่วยเหลือก็ช่วยเหลือตามกำลังมากบ้างน้อยบ้าง หรือบางครั้งก็ช่วยเหลือด้วยกำลังกาย บางครั้งก็ช่วยเหลือด้วยกำลังทรัพย์ บางครั้งก็ช่วยเหลือด้วยกำลังสติปัญญา ทุก ๆ ครั้งที่ช่วยเหลือ ก็มีความกรุณาสงสารเป็นเบื้องหน้า มุ่งที่จะปลดเปลื้องความทุกข์ของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

4. แนวทางการส่งเสริมจิตสาธารณะตามโครงการจิตอาสาในองค์กร

วิธีการสร้างจิตอาสาภายในองค์กรการมีส่วนร่วมของพนักงานในหลายครั้งเริ่มต้นจากการที่องค์กรต้องพยายามโน้มน้าวชักชวนพนักงานมาเข้าร่วมกิจกรรมให้ได้หมดสมัยของการบังคับหรือเกณฑ์แต่หากองค์กรดำเนินงานด้วยการชักชวนอย่างต่อเนื่องหรือเรียกได้ว่าโดยให้พนักงานมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจในงานมากขึ้นพนักงานจะเริ่มมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของกิจกรรมความผูกพันกับองค์กรจะสูงขึ้นรวมทั้งงานเป็นทีมฝ่ายต่าง ๆ จะมีประสิทธิภาพสูงขึ้นพนักงานเห็นคุณค่าต่อการสร้างประโยชน์กับสังคมที่ไม่ได้เกิดผลดีต่อองค์กรฝ่ายเดียวแต่เกิดกับตัวพนักงานด้วยทั้งนี้เมื่อพนักงานเข้าใจถึงมิติการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมก็เกิดการมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานที่มักดีเท่ากับเป็นการเปิดคุณค่าในตัวพนักงานและเป็นสิ่งที่จะอยู่ติดกับตัวต่อไป

5. แนวทางการส่งเสริมจิตสาธารณะตามโครงการจิตอาสาในประเทศไทย

การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนมีแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องต่าง ๆ แนวทางการพัฒนาเพื่อให้คนในระดับต่าง ๆ มีจิตสำนึกที่ปรารถนาดังที่กล่าวไว้ต้องเริ่มที่การพัฒนาจิตสำนึกในระดับบุคคลเพราะคนถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของชุมชน และสังคม (สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, 2552) การพัฒนาจิตสำนึกควรมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ กล่าวคือเป็นการพัฒนาที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับมิติต่าง ๆ ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง จริยธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับมิติต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้การดำเนินชีวิตคุณภาพมีความสุข เพื่อให้คน ชุมชน และสังคมสามารถพัฒนาตนเองไปสู่อุดมคติตามความปรารถนาได้ มนุษย์ฐานะที่เป็นผู้สร้างชุมชนและสังคมควรมีจิตสำนึกที่ถูกต้องเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนและสังคมในอุดมคติของแต่ละคน ซึ่งการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องในมิติคนต่าง ๆ พลเมืองที่มีคุณธรรมของความสัมพันธ์กับพลเมืองอันเป็นปัจจัยสำคัญที่มีศักยภาพในการพัฒนามากที่เป็นพลเมืองสูงสามารถตระหนักถึงการเป็นสมาชิกศักยภาพของตนบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมืองของตนร่วมมือร่วมใจพัฒนาสังคมส่งผลให้การพัฒนาสังคมประสบผลสำเร็จแม้คุณธรรมของความเป็นพลเมืองจะเป็นเรื่องที่น่าเข้าใจยากมีความเป็นนามธรรมสูงแต่โดยตัวคุณธรรมของความเป็นพลเมืองก็มีจุดกำเนิด มีวิวัฒนาการของตัวเองมีความเหมือน ความแตกต่างหลากหลายกันไปตามสภาพการณ์ของสังคมนั้น ๆ

สรุป

การส่งเสริมจิตสาธารณะตามโครงการจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริหลักสูตรจิตอาสา 904 เป็นการส่งเสริมให้สังคมไทยน่าอยู่และเกิดการพัฒนามิติต่าง ๆ ของสังคมให้น่าอยู่การมีจิตอาสาเพื่อให้ความดีทั้งหมดทั้งปวงกับเพื่อนมนุษย์ด้วยความเต็มใจ ยินดีเสียสละให้ความร่วมมือเต็มใจช่วยเหลือ ลงแรงกาย หวังเพียงเพื่อการทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม ส่วนหนึ่งก็เพื่อช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในสังคม ช่วยในการแก้ไขปัญหาสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับสังคมโดยรวมทั้งหมดนอกจากนี้ยังช่วยคอยเอาใจใส่รู้ว่าตนเองควรทำอะไร ตรงไหน ให้เกิดด้านดี ๆ สูงสุดกับส่วนรวมไม่ใช่เพื่อของตนเองมีความสำนึกในความยุติธรรม ยึดมั่นต่อจริยธรรมอันดีงามรู้สึกละเอียดต่อการกระทำผิด มีความรับผิดชอบ เน้นความประหยัด เรียบง่าย ให้เกิดความสมบูรณ์ต่อสังคมมากที่สุดวิธีการทำให้สังคมไทยน่าอยู่ด้วยการทำตัวเป็นจิตอาสา

การมองเห็นส่วนรวมก่อนเรื่องของตนเองเสมอการมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนนับเป็นวิธีการแรกสำหรับจิตอาสาทุกคนที่ต้องการให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุขในเมื่อเราคิดถึงแต่ประโยชน์ของคนอื่นก็จะไม่เกิดความโลภ ความอิจฉา ริษยา หรือความ

ต้องการอยากได้อะไรในสิ่งที่ไม่ใช่ของตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้สังคมไทยของเราก็จะอยู่ได้อย่างสงบสุข ปราศจากการทำร้าย ไม่พอใจ หรือมองว่าตนเองต้องดีที่สุดในใจช่วยเหลืออย่างมุ่งมั่น แม้บางคนจะบอกว่าตนเองนั้นตั้งใจช่วยเหลือแต่การกระทำบางอย่างมันสามารถดูออกได้ว่าจริงแล้วความมุ่งมั่นตั้งใจดังกล่าวเต็มใจทำหรือว่าจำใจทำ การเลือกเป็นจิตอาสาเพื่อต้องการให้สังคมไทยน่าอยู่ควรมาจากจิตสำนึกภายในไม่ใช่มาจากการบังคับ คราวนี้เมื่อความรู้สึกมันออกมาจากด้านในอาการต่าง ๆ ก็จะแสดงออกมาด้วยความเต็มใจพร้อมช่วยเหลืออย่างเต็มที่ทุกสถานการณ์

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: วี พรินท์.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2538). จริยธรรมในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ดุขฎิ มัชฌิมภาโร. (2556). การพัฒนาจิตสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย. วารสารบัณฑิตศึกษา, 10(46), 13-23.
- นพมาศ ธีรเวคิน. (2539). การเสียสละและพฤติกรรมเพื่อสังคมจิตวิทยาสังคมกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประพันธ์ ศุภษร และคณะ. (2555). กระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระนรินทร์ คำเรือง. (2555). จิตสาธารณะในพระพุทธศาสนาเถรวาท = Public mind in theravada Buddhism. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระไพศาล วิสาโล. (2544). วิธีสังคมไทยประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิฑู.
- พระลาน. (2560). จิตอาสาพระราชทาน. เรียกใช้เมื่อ 23 มกราคม 2564 จาก <http://phralan.in.th/aboutus.php?id=4>
- สมพงษ์ สิงหะพล. (2542). ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่. สี่มาจารย์, 13(27), 15-17.
- สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร. (2552). ถิ่นบัณฑิตอาสา: 40 ปี สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสน่ห์ จามริก. (2545). พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.